

Dekkarikentän inventaario

Paula Arvas ja Voitto Ruohonen: *Alussa oli murha – johtolankoja rikoskirjallisuuteen*. Gaudeamus 2016.

Tällä vuosituhannella rikos- ja jännityskirjallisuus on elänyt niin maailmalla kuin Suomessakin huimaa nousukautta, josta on usein käytetty nimitystä ”dekkaribuumi”. Aivan viime vuosina nimitystä on tosin viljelty hiukan aiempaa vähemmän: buumihan näyttäisi edellyttävän myös jonkinlaista alamäkeä tai taantumaa, eikä sellaisesta ole näkynyt merkkejä. Pikemminkin näyttäisi siltä, että rikos- ja jännityskirjallisuuden asema on vankistunut ja suosio hypännyt uudelle tasolle.

Runsaan ja kirjavan dekkarituotannon keskelle Paula Arvaksen ja Voitto Ruohosen tietokirja *Alussa oli murha* on vähintäänkin tervetullut. Kaksikolla on vankka tausta kotimaisen rikoskirjallisuuden tutkijoina, sillä Ruohonen on tehnyt väitöskirjan Matti Yrjänä Joensuun poliisiromaaneista, Arvas puolestaan Vilho Helasen dekkarituotannosta.

Johdannossaan tekijät huomauttavat, että ”tällä hetkellä rikoskirjallisuus on kuin vintti tai kellari täynnä tavaraa”, joten varastojen inventaario ja järjestely on paikallaan. Suomessa on ollut pitkään puutetta yleisesityksistä, joka kävisi läpi dekkarin historiaa ja alalajien kehitystä lähes nykyhetkeen asti. Artikkelikokoelmia rikos- ja jännityskirjallisuuden ilmiöistä sekä tekijöistä on toki vuosien mittaan ilmestynyt useitakin, samoin seikkaperäisiä hakuteok-

sia eräistä rikosfiktion erikoisaluista, muun muassa kioskidekkaareista. Esimerkiksi ainoa laajempi suomalaisen salapoliisiromaanin historiikki, Timo Kukkolan *Hornanlinnan perilliset*, on kuitenkin jo yli 35 vuoden ikäinen ja yltää vain 1970-luvun lopulle asti. Myös ulkomaisen dekkarin suomennettu perusteos, Julian Symonsin *Murha! Murha!*, on jo pahoin ikääntynyt.

Arvaksen ja Ruohosen teos on jäsenelty rikoskirjallisuuden keskeisimpien alalajien varaan. Tekijät ottavat luku luvulta esille yhden lajityypin kerrallaan ja käyvät läpi sen historiaa varhaisvaiheista nykyhetkeen. Ensimmäinen luku käsittelee perinteistä salapoliisiromaania ja arvoitusdekkaria, jonka taustaksi kaksikko palauttaa miehiin rikoselementtejä ikivanhoista kertomuksista ajalta kauan ennen varsinaisen dekkarilajin syntyä.

Raamatusta ja Tuhannen ja yhden yön tarinoista matkataan Voltairen *Sallimuksen* kautta 1800-luvulle, dekkarikirjallisuuden uranuurtajien Edgar Allan Poen, Wilkie Collin sin ja Émile Gaboriaun tuotantoon.

Teollistuminen ja kaupungistuminen, poliisiorganisaatioiden kehitys sekä lukutaitoisen keskiluokan laajeneminen osoittautuvat rikoskirjallisuuden nousun tärkeiksi yhteiskunnallisiksi taustatekijöiksi. Lajin klassikoista, Arthur Conan Doylen Sherlock Holmes -tarinoista ja Agatha Christien salapoliisiromaaneista, matka jatkuu kohti nykyhetkeä, muun muassa P. D. Jamesin tuotantoon ja viime vuosikymmenten ”pehmodekkareihin” (*cozy mysteries*).

Jokaisen luvun genre-esitelyyn sisältyy maailmankirjallisuuden ohella myös kotimainen osuus. Salapoliisiromaani-luvussa se käynnistyy reilun sadan vuoden takaa Rikhard Hornanlinnan kahdesta kertomuskokoelmasta, min-kä jälkeen ovat vuorossa muun muassa Jalmar Finne, Marton Taiga, Mika Waltari, Outsider, Kirsti Porras, Vilho Helanen, Eeva Tenhunen, Outi Pakkanen ja Leena Lehtolainen. Naiskirjailijoiden vahva panos kotimaisen arvoitusdek-

karin lajityypille viime vuosina tulee hyvin esille.

Historiallisella otteella käydään läpi myös kovaksikeitetty dekkari ja noir-trilleri, poliisiromaani, toimintatrilleri, psykologinen trilleri, historiallinen rikoskirjallisuus sekä omassa luvussaan metafiktio, parodia ja pastissi. Lopuksi pohditaan rikostutkijahahmon muuttamista vuosien mittaan, luodaan katsaus teoksiin, joissa päähenkilönä on rikollinen – jaloista ryöväreistä pahoihin poliiseihin ja sarjamurhaajiin – sekä käsitellään lyhyesti rikoskirjallisuuden suhdetta muihin viestimiin, kuten radioon, televisioon ja elokuviin.

Pitkin matkaa Arvas ja Ruohonen tuovat esille dekkarin alalajeissa tapahtuneita muutoksia sekä lajien sekoittumista, jota kaksikko nimittää rikoskirjallisuuden hybridisoitumiseksi. Moniin uusiin kirjoihin on kasattu piirteitä useista eri alalajeista: ”arvoituksellisuus, poliisitutkinta, psykologinen jännitys ja trilleriaineokset kietoutuvat yhteen, eivätkä tieteiskirjallisuuden elementtikään ole enää poissuljettuja”. Mitä erilaisimpien ainesten sullominen yhteen on toki saanut kriitikoilta välillä myös happamia kommentteja tuloksen keinotekoisuudesta.

Kun tietokirja käsittelee mittaavaa aluetta ja tuo esille satoja kirjailijoita, ei ole kovin hedelmällistä pohtia laajalti, keitä teoksesta kenties puuttuu ja onko joku mukana turhaan. Todettakoon kuitenkin, että esimerkiksi kotimaisen dekkarin *grand old lady* Pirkko Arhippa on jäänyt varsin niukalle käsittelylle, lähinnä varhaistuotantonsa varaan. Kuitenkin Arhipan 2000-luvun teosten päähenkilö, kahdessa sukupolvessa kertautuneen perheväkivallan, masennuksen ja alkoholismin syövereistä jaloilleen noussut komisario Varpu Ahava, olisi selvimpiä kotimaisia esimerkkejä ”selviytyjästä”, joka kirjassa nostetaan yhdeksi poliisihahmojen päätyypiksi.

Saksankielisen dekkarin uranuurtaja Friedrich Glauser olisi ollut omiaan täydentämään maailman-

sotien välisen ajan brittipainotteista kirjailijavalikoimaa, ja historiallisen dekkarin kohdalle olisi luontevasti solahtanut vaikkapa palkittu virolainen Indrek Hargla, jonka keskiaikainen apteekkari Melchior toisi myös rikostutkijoiden kirjaviin ammattiryhmiin oman lisänsä.

Yli 150 vuoden ajanjakson katavassa dekkarihistoriikissa lieinee mahdotonta välttää kokonaan läpijuoksun makua. Tärkeitäkin teoksia on pakko kuitata lyhyellä kiteytyksellä. Onneksi Arvas ja Ruohonen pitävät lajien suuret linjat ja trendit otteessaan ja tuovat ne nykyaikaan asti. Esimerkiksi poliisiromaanin kohdalla he tarkastelevat mallikkaasti muun muassa teosten sarjamuotoisuutta, päähenkilöiden suhdetta poliisikollektiiviin ja yhteiskuntakriittisiä ulottuvuuksia, jotka ovat olleet erityisen keskeisiä pohjoismaisessa Maj Sjöwallin ja Per Wahlöön inspiroimassa perinteessä.

Suomessahan realistinen poliisiromaani on ollut pitkään suoranainen dekkarin valtavirta, ja tätä virtaa teoksessa seurataan Hugo Nousiaisesta Mauri Sariolan ja Matti Yrjänä Joensuun kautta Seppo Jokiseen, Jarkko Sipilään ja moniin muihin tämän vuosituhannen poliisiromaanien tekijöihin. Myös esimerkiksi kotimaisen historiallisen dekkarin buumi viime vuosina ja nykydekkaristien kiinnostus itseenäisen Suomen ensimmäisiin vuosikymmeniin tulee hyvin näkyviin.

Pieniä epätarkkuuksia saattaa lipsahtaa mukaan laajaan aineistoon. Naispuolisten dekkarisankarien joukkoon on listattu outo nimi Kate Franzler, vaikka tarkoituksena lienee nostaa esiin Amanda Crossin luoma Kate Fansler. Suositut kuunnelmasarjat herrasmiesetsivä Paul Coxin seikkailuista alkoivat Yleisradiossa jo 1950-luvulla, eivät vasta 1960-luvulla. Ja Jorge Luis Borgesin maineikkaan metafiktiivisen rikosnovellin ”Kuolema ja kompassi” päähenkilö ei toki ole Elias Lönnrot, vaan Erik Lönnrot.

Kaiken kaikkiaan Arvaksen ja Ruohosen teos lunastaa paikkansa ohittamattomana käsikirjana,

jonka pariin rikos- ja jännityskirjallisuudesta kiinnostuneet lukijat varmasti palaavat moneen kertaan. Tarpeellinen, tärkeä kirja.

KEIJO KETTUNEN

Kirjoittaja on filosofian lisensiaatti ja *Ruumiin kulttuuri* -lehden päätoimittaja.